

Natur/teknologi

5. klasse

Vulkaner på Island: fra magma til lava

Lær hvordan en vulkan er bygget op, og regn ud, hvor hurtigt lavaen flyder.

Jeg kan forklare, hvordan en vulkan er bygget op, og regne lavaens fart ud.

1 Vulkanens dele

Tegn en streg fra ordet til forklaringen.

☐

Magmakammer

☐

Krater

☐

Lava

☐

Askesky

A. smeltet sten, der flyder ud på jorden

B. åbningen i toppen af vulkanen

C. en sky af små stykker sten og støv

D. et stort rum med smeltet sten dybt under vulkanen

2 Vulkanøen

Island ligger midt i Atlanterhavet, præcis der hvor to kontinentalplader bevæger sig væk fra hinanden. Derfor er der mange vulkaner på øen.

Dybt under jorden er der smeltet sten, som hedder magma. Magmaen samles i et magmakammer. Når trykket bliver stort nok, presser magmaen sig op gennem sprækker i jorden. Når den smeltede sten kommer op til overfladen, kalder vi den lava. Lava kan være over 1.000 grader varm.

På Reykjanes-halvøen i det sydvestlige Island har der i de seneste år været mange udbrud. Her åbner jorden sig i lange revner, og lavaen vælter op som glødende springvand.

Lavaen flyder ofte ret langsomt, så forskerne kan nå at måle, hvor hurtigt den bevæger sig. Det hjælper myndighederne med at beskytte mennesker, huse og veje.

3 Sandt eller falsk

Sæt ring om sandt eller falsk ud fra teksten.

1. Island ligger, hvor to plader bevæger sig væk fra hinanden.
2. Magma er smeltet sten under jorden. Over jorden kalder vi den lava.
3. Lava er ca. 100 grader varm.
4. Der har ikke været udbrud på Island i mange hundrede år.

Sandt

Falsk

Sandt

Falsk

Sandt

Falsk

Sandt

Falsk

4 Lavaens fart

Regn lavaens fart ud i meter pr. time. $\text{Fart} = \text{strækning} : \text{tid}$.

Strækning	Tid	Fart
800 m	2 timer	
1.500 m	5 timer	
150 m	1/2 time	

2 km

4 timer

5

Husk teksten

Skriv det ord eller tal, der mangler.

1. Smeltet sten under jorden hedder _____.
2. Lava kan være over _____ grader varm.
3. Island ligger midt i _____.
4. Åbningen i toppen af vulkanen hedder et _____.
5. Små stykker sten og støv i luften danner en _____.

6

Et vulkanudbrud

Skriv 1 til 5 i boksene, så udbruddet kommer i rigtig rækkefølge.

☐

Lavaen flyder ud på jorden.

☐

Magma samles i et magmakammer dybt under jorden.

☐

Lavaen køler af og bliver til hård sten.

☐

Trykket i magmakammeret bliver større.

☐

Magmaen presser sig op gennem sprækker.

7

Forstår du vulkaner?

Sæt ring om det rigtige svar.

1. Hvorfor er der mange vulkaner på Island?

A Island ligger, hvor to plader bevæger sig væk fra hinanden.

B Det er meget koldt på Island.

C Der bor mange mennesker på Island.

2. Hvad kalder vi magma, når den er kommet op til overfladen?

A aske

B lava

C krater

3. Hvad sker der med lava, når den køler af?

A Den bliver til vand.

B Den forsvinder.

C Den bliver til fast sten.

4. Hvor på Island har der været mange udbrud i de seneste år?

A på Reykjanes-halvøen

B i Nuuk

C på Færøerne

8

Find ordene

Find de 7 vulkanord i gitteret.

P	S	P	R	Æ	K	K	E	H
M	L	Ø	L	P	V	Æ	U	L
B	G	U	K	M	A	G	M	A
Æ	K	D	I	P	L	K	Ø	L
M	K	B	S	Æ	L	R	S	Æ
Å	G	R	L	O	A	A	A	N
K	D	U	A	Y	V	T	S	S
G	K	D	N	N	A	E	K	E
T	Å	Æ	D	M	I	R	E	U

FIND ORDENE

☐ MAGMA

☐ LAVA

☐ KRATER

☐ ASKE

☐ ISLAND

☐ UDBRUD

☐ SPRÆKKE

9

Luk vejen i tide

Lavaen er 1.200 m fra en vej og flyder 400 m pr. time. Hvor lang tid går der, før lavaen når vejen?
Forklar også, hvorfor forskere måler lavaens fart.

Hvordan gik det?

Lavet med **GradeAid**